

Patvaļīgas būvniecības tiesiskie aspekti saistībā ar pašvaldības kā tiesību subjektu jurisdikciju

Irina Dolgova

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Galvenie normatīvie akti, kas regulē būvniecību Latvijā, ir 2014. gada 1. oktobra Būvniecības likums 2017. gada 1. oktobra redakcijā, Ministru kabineta noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi. Būvniecības likuma uzraugs pašvaldības darbā ir pašvaldības būvvalde, kura strādā saskaņā ar izstrādāto un apstiprināto teritorijas plānojumu.

Jēdziens “patvaļīga būvniecība” izriet no apstākļiem, kad privātpersona, neievērojot likumā pieņemtās būvniecības tiesisko aktu normas, uzsāk būvniecību bez pašvaldības izsniegta plānošanas un arhitektūras uzdevuma, kā rezultātā būvniecības veicējiem pienākas sods. Sodus par nelikumīgu būvniecību piemēro, izvērtējot katru gadījumu. Soda apmērs atkarīgs no atbildību mīkstinošiem vai pastiprinošiem apstākļiem un pārkāpuma rakstura. Atsevišķos likumā minētos gadījumos pašvaldība drīkst veikt nelegālo būvju legalizāciju, bet tam ir vajadzīgs domes lēmums.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir izpētīt reālo situāciju patvaļīgas būvniecības apkarošanas jomā, konstatēt problēmas un izzināt to sasaisti ar pašvaldības atbildību. Izziņas metodes – individuālās pētīšanas metode, tiesu prakses analīze un plašsaziņas līdzekļos pieejamās informācijas un gadījumu izpēte.

Rezultāti. Būvniecības likums nosaka, ka būvniecības mērķis ir kvalitatīvas dzīves vides radīšana, nosakot efektīvu būvniecības procesa regulējumu, kā arī to, ka būvniecība ietver projektēšanu un būvdarbus, kuru rezultātā tiek uzlabotas vai nojauktas esošās vai radītas jaunas būves ar noteiktu funkciju.

Patvaļīga būvniecība ir definēta Būvniecības likuma 18. panta otrajā daļā. Nereti pašvaldības saņem sūdzības par būvniecības normatīvo aktu pārkāpumiem. Daudzos gadījumos cilvēki pat nenojauš, ka ar savām darbībām pārkāpuši likumu, jo, pat nomainot vecus logus pret jauniem, ir nepieciešama būvvaldes atļauja. To, ka pašvaldība ir tiesīga nojaukt patvaļīgi uzbūvēto būvi, apstiprina tiesa. Piemēram, Jelgavas tiesa apstiprināja, ka domes lēmums par būves nojaukšanu nelikumīgās būvniecības gadījumā Jelgavas novada pašvaldībā, Kalnciema pagastā, “Luģi 1” īpašumā bija tiesisks, tomēr tiesa savos skaidrojumos vērš uzmanību, ka dome patvaļīgās būvniecības gadījumā drīkst lemt arī pretēji un nenojaukt patvaļīgi uzcelto būvi, to legalizējot.

Pastāv atsevišķi gadījumi, kad būves legalizācija nav pieļaujama, jo tā ir pretrunā ar teritoriālo plānojumu un / vai būve atrodas applūstošā zonā, kā tas ir bijis Kalnciemā. Bez būvatļaujas nelikumīgi uzceltā saimniecības ēka un dzīvojamās ēkas pamati pēc ilggadējas tiesāšanas ar pašvaldību, stājoties spēkā tiesas spriedumam, tika nojaukti. Tā kā cilvēki tur jau dzīvoja, notika arī piespiedu izlikšana un kustamās mantas pārvietošana. Tas ir pirmais gadījums Latvijā, kad pašvaldība tomēr nojauc, nevis legalizē patvaļīgi uzbūvētu būvi.

Secinājumi. Lai gan daudzi likumpārkāpēji – patvaļīgo būvju īpašnieki cer, ka tiem tiks piemērots administratīvais sods Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 152. panta būvniecības noteikumu pārkāpšanas kontekstā un ar pašvaldības domes atļauju būve tiks legalizēta, prakse pierāda pretējo. Ja Latvijā šāda prakse ir radīta, to spēs piemērot arī citas pašvaldības. Patvaļīga būvniecība ir prettiesiska un nav labākais veids, kā tikt pie īpašuma. Pretējā gadījumā dome var lemt atlīdzināt radušos zaudējumus, ko persona ar savu darbību vai bezdarbību nodarījusi Civillikuma 1779. panta ietvaros.